

ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

*Горохівська Д. В.
курсант, 3 курс факультету податкової міліції
Національного університету ДПС України*

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України [1].

Методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій – це сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі із застосуванням технічних засобів, які дозволяють у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома.

Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу України негласні слідчі (розшукові) дії, залежно від їх виду і конкретної мети, проводяться щодо підозрюваного чи іншої особи, якщо лише в результаті їх проведення є можливість отримати відомості про злочин і особу, яка його вчинила, чи обставини, що мають значення для досудового розслідування (про події, речі і документи, які мають істотне значення для досудового розслідування) [1].

Слідчому судді необхідно надати відомості, залежно від виду негласної слідчої (розшукової) дії, отримані в ході досудового розслідування, що підтверджують неможливість одержання відомостей про злочин чи особу, яка його вчинила, в інший спосіб.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем є слідчою (розшуковою) дією, поява якої обумовлена розвитком інформаційних комп'ютерних технологій.

Сучасні комп'ютери та інші електронні технології можуть зберігати, аналізувати, кодувати і декодувати інформацію в такому обсязі, що це все більше перетворює їх на могутній і, водночас, вразливий інструмент, за допомогою якого можуть здійснюватися збір, а також розповсюдження інформації. Крім того, віртуальний простір став самостійним місцем існування людського інтелекту і, як будь-яка об'єктивна реальність, породила безліч проблем, звичайно, що у тому числі й правових.

Відповідно до ч.1 ст.1 264 КПК України, зняття інформації з електронних інформаційних систем – пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або їх частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача й може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування [1].

Відповідно до ч.2 ст. 264 Кримінального процесуального кодексу України дана негласна слідча (розшукова) дія не потребує дозволу слідчого судді щодо здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту.

Крім того, дозволу слідчого судді чи прокурора не потребується для зняття інформації розміщеної на загальнодоступних соціальних сайтах Інтернету, адже в цьому випадку не існує втручання у приватне спілкування чи приватне життя. Розміщена там інформація є публічною, тому може фіксуватись засобами огляду.

Фактичними підстави зняття інформації з електронних інформаційних систем є фактичні дані, які вказують на наявність в електронній інформаційній системі або її частині даних, що мають певне значення для кримінального провадження.

Юридичними ж підставами зняття інформації з електронних інформаційних систем вважають ухвалу слідчого судді або дозвіл власника, володільця чи утримувача відповідної електронної інформаційної системи.

Порядок зняття інформації з електронних інформаційних систем визначається загальними правилами провадження негласних слідчих (розшукових) дій. Зняття інформації з електронних інформаційних систем здійснюється шляхом безпосереднього фізичного доступу до них, а також шляхом застосування спеціальних програмних продуктів з подоланням системи логічного захисту, та полягає в копіюванні інформації із жорсткого диска й інших електронних носіїв інформації.

Особливість дослідження об'єкта обумовлює необхідність залучення до проведення даної слідчої дії спеціаліста, а саме фахівця у сфері комп'ютерних технологій.

Сутність негласної слідчої (розшукової) дії полягає у здійсненні на підставі ухвали слідчого судді пошуку, виявлення і фіксації відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частинах, без відома власника, володільця або утримувача системи. Зняття інформації з електронних інформаційних систем проводиться, якщо існують відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має певне значення для досудового розслідування.

Хід та результати зняття інформації з електронних інформаційних систем фіксуються у протоколі слідчої дії з дотриманням вимог, передбачених ст. 104 та 252 КПК України та можуть фіксуватися за допомогою технічних засобів. Зміст інформації, одержаної указаним засобом, фіксується також на відповідному технічному носіїві, щодо якого необхідно вжити заходів для його фіксації, індивідуалізації, закріплення, обробки та збереження, а також забезпечення можливості передання інформації в просторі та часі, приєднання до справи у ролі речових доказів чи документів.

Зміст отриманої інформації слідчий вивчає самостійно, а за необхідності і з участю спеціаліста, про що складається протокол. Після того, як були виявлені відомості, що мають значення для досудового розслідування і судового розгляду, в протоколі відтворюється відповідна частина інформації. Далі прокурор вживає заходів для збереження отриманої інформації. Варто зазначити, що технічні засоби, які застосовувалися під час проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем, а також первинні носії отриманої інформації повинні зберігатися до набрання законної сили вироком суду. Носії інформації та технічні засоби, за допомогою яких отримано відповідну інформацію, можуть бути предметом дослідження відповідних спеціалістів або експертів.

Для визначення належності до справи, допустимості і достовірності фактичних матеріалів технічного документування слідчий може вивчити зміст отриманих фактичних даних, що зафіксовані на технічному носіїві, з фіксації в протоколі слідчої дії таких фактичних даних.

Для перевірки і більш повного дослідження інформації, отриманої після застосування технічних засобів, а також здобуття нових вивідних знань, може бути призначена криміналістична експертиза, експертиза матеріалів і засобів відео- і звукозапису, експертиза телекомунікаційних систем та засобів, експертиза комп'ютерної техніки і програмних продуктів.

Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні визначає загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні [2].

В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи, у якій може здійснюватися втручання у приватне

спілкування (найменування електронної інформаційної системи, фізична адреса розташування її файлових серверів та робочих станцій або електронна адреса в мережі Інтернет, її власник, володілець або утримувач) та спосіб, яким обмежений доступ до неї [3].

Відповідно у клопотанні до суду, що вноситься слідчим, прокурором, повинні бути вказані серійні номери ПЕОМ, зовнішніх накопичувачів інформації, з яких відбуватиметься зняття інформації із використанням засобів спеціальної техніки та спеціального програмного забезпечення, що забезпечують безпосереднє фізичне або програмне проникнення до інформаційної системи або її частини тощо.

Отримавши ухвалу слідчого судді про дозвіл на зняття інформації з електронної інформаційної системи, слідчий може письмово доручити оперативному підрозділу проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

За результатами проникнення до електронної інформаційної системи складається протокол із дотриманням вимог Кримінального процесуального кодексу України, до якого долучаються додатки у вигляді носіїв інформації, отриманої за результатами проведення цієї негласної слідчої дії.

Звичайно, що існують і проблемні питання при знятті інформації з електронної інформаційної системи.

Одними із яких є те, що існують програмні забезпечення та системи, з яких доволі важко отримати інформацію, або її зняття займає довгий проміжок часу. Наприклад, суспільством успішно використовується можливість спілкування за допомогою програмного забезпечення Skype, Wiber.

Побутує думка, що перехопити інформацію, передану в Skype, не можна. Саме тому користувачі набагато вільніше спілкуються в Skype, ніж в інших інтернет-месенджерах. У зв'язку з цим неодмінно слід посилити контроль текстових і голосових повідомлень, а також файлів, що передаються в Skype. Теж саме, можна сказати і про Wiber.

Інтеграція з доменною системою Windows дає можливість достовірно ідентифікувати користувача, що відправив повідомлення по електронній пошті, Skype, Wiber та ін., який залишив його на форумі, навіть якщо особа скористалася для цього поштовою скринькою на безкоштовному сервері, чи підписалася чужим ім'ям або увійшла в мережу з чужого комп'ютера.

Проте, все ж таки варто розвивати технології та методи зняття інформації з електронних інформаційних систем для більш швидкого їх отримання та подальшої їх обробки та використання.

***Науковий керівник: Рекуненко Тетяна Олександрівна,
оцент кафедри, кандидат юридичних наук,
старший лейтенант податкової міліції***

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: за станом на 8 березня 2015 р. / Верховна рада України. – Офіц. вид.– К. :2015. – 207 с.

2. Новицький А. М. Оперативно-розшукова діяльність в Інтернеті: проблеми правозастосування / А. М. Новицький // Правова інформатика. – 2009. – №1 (21). – С. 85-90.

3. Чабайовський Т. В. Підстави та межі кримінально-процесуального втручання в особисте життя громадян : автореф. дис. канд. юрид. наук. Спец. 12.00.09 / Т. В. Чабайовський. – Київ, 2012. – С. 3-16.